

ХУЛОСАИ
ШҶҶРОИ ДИССЕРТАТСИОНИИ 6D. КОА-028-И НАЗДИ
ДОНИШҶОҶИ ДАВЛАТИИ ОМУЌЗГОРИИ ТОҶИКИСТОН
БА НОМИ САДРИДДИН АЙНӢ
дар бораи диссертатсияи Нуров НуралӢ Норович
оид ба дарёфти дараҷаи илмии
доктори илмҳои филологӣ
Парвандаи аттестатсионии № 28

Қарори ШҶҶРОИ ДИССЕРТАТСИОНӢ АЗ 13-УМИ ФЕВРАЛИ СОЛИ 2020

дар бораи ба шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон Нуров НуралӢ Норович додани дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ.

Диссертатсияи Нуров НуралӢ Норович дар мавзӯи “Поэтикаи газалиёти Мирзо Абдулқодири Бедил” барои дарёфти дараҷаи доктори илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти тоҷик аз ҷониби ШҶҶРОИ ДИССЕРТАТСИОНИИ 6D.КОА-028-и назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ (ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 121) барои ҳимоя пазируфта шудааст.

Унвонҷӯ Нуров НуралӢ Норович, соли таваллудаш 1974, шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, хатмкардаи факултети филологияи тоҷики Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуров мебошад. Вай унвонҷӯи кафедраи адабиёти классикии тоҷики МДТ “Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуров” буда, қори диссертатсионияшро дар кафедраи мазкур ба анҷом расонидааст.

Мушовири илмии унвонҷӯ - доктори илмҳои филологӣ, профессор, академики Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон Салимӣ Носирҷон Юсуфзода.

Муқарризони расмӣ: Абдусатторов Абдушукур – доктори илмҳои филологӣ, профессори кафедраи таърихи адабиёти тоҷики Донишгоҳи миллии Тоҷикистон.

Саидҷаъфаров Озод Шовалиевич – доктори илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи забони тоҷикии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон

Тағаймуродов Рустам - доктори илмҳои филологӣ, профессори кафедраи адабиёти тоҷики Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав.

Муассисаи тақриздиҳанда – Муассисаи давлатии таълимии “Донишқадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода”

Дар тақризи пешниҳоднамудаи ин муассиса аз ҷумла, таъкид шудааст, ки таҳқиқоти Н.Нуров аз лиҳози мавзӯъ бисёр доманадор буда, бо забони хуби илмӣ ва бинишу мустақилияти фикриву фардӣ таълиф гардида, аз нигоҳи фарогирии манобеи адабӣ, таърихӣ, осори таҳқиқӣ, шинохти равишҳои писандидаи нақду сухансанҷӣ, мубоҳисаорой, тадқиқи муфассали мавзӯоти меҳварии илмҳои таърихи адабиёт, поэтика, сабқшиносӣ, шарҳнигорӣ, сарчашмашиносӣ, матншиносӣ, забоншиносӣ, қорбасти маъхазҳои нодир, истифодаи огоҳонаи усули пешрафтаи паҷӯшишоти филологӣ қомебиҳои диссертант равшан зухур меояд.

Бо вучуди комёбиҳои сершумори бебаҳс ва вусъати донишу маҳорати пажӯҳандаи диссертант дар он чанд норасоӣ ба назар мерасад, ки ислоҳи онҳо боиси афзудани ҳусни рисола хоҳанд гардид:

1. Дар таҳқиқот ба ғайр аз ғазал ва як-ду ишора ба асари насрии «Чаҳор унсур»-у маснавиҳои «Муҳити аъзам» ва «Тури маърифат» муаллиф ба осори дигари Мирзо Абдулқодири Бедил тавачҷуҳ накардааст. Ба назари мо, барои нишон додани иқтидори шоирии Бедил ва муқоисаи ҷанбаҳои поэтикии шеърӣ ӯ истифода аз китобҳои дигари суҳанвар низ ба фоидаи кор хоҳад буд.

2. Иттилооти илмӣ дар боби панҷум ғунҷоишёфта шакли обзориро гирифтааст ва такмили фасли аввали ин боб боиси тадқиқи ҳамаҷонибаи мавзӯ мегардад. Хуб мебуд, ки дар бораи баъзе шоирони пайрави Бедил ба таври алоҳида изҳор назар карда шавад.

3. Дар фасли сеवуми боби чаҳорум, ки дар он суҳан аз таъсири Мавлоно ба Бедил меравад, диссертант асосан ба масъалаи таъсирпазирии шоир дар ғазалиёти вай рӯҷуъ намудааст. Маълум аст, ки дар маснавиҳои Бедил низ ин таъсир ба мушоҳида мерасад. Агар нукоте чанд дар ин маврид низ баён мебошад, арзиши илмӣ диссертатсия боз ҳам боло мерафт.

4. Забони таҳқиқот дар баъзе мавридҳо нисбатан мураккаб ба назар мерасад, зеро муаллиф калимаҳо ва воҳидҳои арабиро зиёд ба кор бурдааст. Суфтаву равон сохтани қисматҳои маърузи забони рисола роҳи маърифати шеърӣ Бедилро барои аҳли илм ва иродатмандони ӯ осор хоҳад кард.

5. Дар феҳристи адабиёти диссертатсия низ на ҳамаи тадқиқоти роҷеъ ба Бедил ба анҷом расида, дар адабиётшиносии ватаниву хориҷӣ ҷой дода шудаанд.

6. Ҳангоми шарҳу тавзеҳи ибораҳо ба мушоҳида мерасад, ки муаллиф ҳангоми овардани онҳо меъёри ягонаро риоят накардааст, зеро гоҳ ибораҳо дар дохили ноҳунак оварда шудаанд ва гоҳи дигар бе он. Ба назари мо ҳамчун сохтани тарзи тазаккури ибора ва таркибот дар рисола мувофиқи мақсад мебошад.

7. Дар таҳқиқот ҷо-ҷо риоя нагардидани қоидаҳои имлоӣ забони тоҷикӣ ба назар мерасад, ки таъмини ин мутобиқат ба салоҳи кори муаллиф хоҳад буд.

Камбудии зикршуда ба мундариҷаву сохтори умумии рисола ҳалал ворид намесозанд ва ба салоҳ даровардани таҳқиқот заҳмати зиёдро талаб намекунад.

Автореферат, монографияҳо ва мақолаҳои ҷопнамудаи диссертант муҳтавои онро ифода мекунад.

Диссертатсияи Нуров Нуралӣ Норович «Поэтикаи ғазалиёти Мирзо Абдулқодири Бедил таҳқиқоти анҷомёфта буда, ба тамоми талаботи Комиссияи олии атестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ аст ва муаллифи он барои гирифтани дараҷаи доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти тоҷик арзанда мебошад.

Дар қисмати апробатсияи автореферат ду монгография, як маҷмӯаи мақолаҳо, 37 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 22 мақола дар маҷаллаҳои

тақризшавандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Федератсияи Русия чой дода шудааст, ки ҳамагӣ фарогири мавзӯ ва муҳтавои асосии диссертатсия мебошанд.

Номгуи муҳимтарин мақолаҳо, ки моҳияти илмии диссертатсияро ифшо менамоянд:

а) Мақолаҳо дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА –и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва КОА-и Федератсияи Русия:

1. Нуров, Нурали Норович. Бозтоби замон ва зиндагӣ дар ашъори Бедили Деҳлавӣ. / Н.Н.Нуров // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, бахши филология. 2010. №7(63). - Душанбе: Сино. - С. 194-197.
2. Нуров, Нурали Норович. Таъсири Қуръон ва аҳодиси набавӣ бар ашъори Бедили Деҳлави. / Н.Н.Нуров // Ахбори АУ ҚТ (силсилаи фалсафа ва ҳуқуқ). 2010. №3. - Душанбе. - С.67-72.
3. Нуров, Нурали Норович. Рамзҳои ирфонӣ ва фалсафӣ дар шеъри Бедил. / Н.Н.Нуров // Ахбори АУ ҚТ (шӯбаи илмҳои ҷамъиятшиносӣ). 2010. №4. - Душанбе. - С. 174-179.
4. Нуров, Нурали Норович. Таҳаввули мисраъ, қорбурди авзони номатбуъ ва муаммо дар шеъри Бедил. / Н.Н.Нуров // Номаи Донишгоҳ. 2010. №3(23). - Хучанд. - С.34-43.
5. Нуров, Нурали Норович. Қорбурди киноёт дар шеъри Бедил./Н.Н.Нуров // Номаи Донишгоҳ. (Бахши илмҳои ҷомеашиносӣ).2011. №1 (25). - С.23-31.
6. Нуров, Нурали Норович. Қорбурди вожаи нафас ва таобири шоиронаи худсохти он дар «Девони Бедил». / Н.Н.Нуров // Номаи Донишгоҳ. 2013. №3 (36). - Хучанд. - С.12-28.
7. Нуров, Нурали Норович. Таҷассуми шоиронаи афкори ахлоқӣ дар газалиёти Бедили Деҳлавӣ. / Н.Н.Нуров // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. 2013. №6 (55). - Душанбе. - С. 276-279.
8. Нуров, Нурали Норович. Шавкати Бухорӣ, Бедили Деҳлавӣ ва таҷассуми хусусиятҳои сабки хиндӣ дар шеъри форсии Фароруд. /Н.Н.Нуров // Масъалаҳои равшаншиносӣ ва омӯзгорӣ ва психология (Донишгоҳи давлатии Қурғонтеппа ба номи Носири Хусрав). 2010. №4. - Қурғонтеппа. - С. 74-78.
9. Нуров, Нурали Норович. Бедил и Рудаки. / Н.Н.Нуров // Новое в современной филологии (материалы VIII Международной научно-практической конференции-20.12.2012).-Москва: Спутник. 2012. - С.27-32.
10. Нуров, Нурали Норович. Сабоҳии Бедгулӣ ва Бедили Деҳлавӣ. /Н.Н.Нуров /Суханшиносӣ. 2014. №2. -С. 92-101.
11. Нуров, Нурали Норович. Таҳаввул ва таҷаддуди суннатҳои адабии мактаби Бедил дар ашъори Фарзона. / Н.Н.Нуров // Паёми ДДХБСТ. 2014. №4. - С. 176-187.
12. Нуров, Нурали Норович. Сарчашмаҳои мактаби фикрии Мирзо Бедил. / Н.Н.Нуров //Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. 2015. №1 (62-2). - Душанбе. - С. 343-352.
13. Нуров, Нурали Норович. Вежагиҳои қорбурди авзони газал дар “Девон”-и Бедил. / Н.Н.Нуров // Ахбори ДДХБСТ, бахши илмҳои гуманитарӣ. 2015. №1 (62). - С. 41-50.

14. Нуров, Нуралӣ Норович. Истикболи шоиронаи Бедил аз Толиби Омулӣ. / Н.Н.Нуров // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. 2015. №4/7 (80). - С. 213- 221.
15. Нуров, Нуралӣ Норович. Шеър ва лузуми шоирӣ аз нигоҳи Бедили Дехлавӣ. / Н.Н.Нуров // Номаи Донишгоҳ. Бахши илмҳои ҷомеашиносӣ. 2016. №2 (47). - С. 67 – 76.
16. Нуров, Нуралӣ Норович. Муколамаи фарҳангҳо, ваҳдати инсонӣ ва сулҳи кулл дар «Девон»-и Бедил. / Н.Н.Нуров // Номаи Донишгоҳ. Силсилаи илмҳои гуманитарӣ ва ҷомеашиносӣ. 2017. №1 (51). - С. 110-114.
17. Нуров, Нуралӣ Норович. Шеваҳои шоиронаи корбурди таъбироти хоси фарҳанг ва ирфони ҳиндӣ дар Девони Бедил. / Н.Н.Нуров // Ахбори ДДХБСТ, бахши илмҳои гуманитарӣ. 2017. №4. - С. 57-65.
18. Нуров, Нуралӣ Норович. Шарҳ ва маънигузориҳои шоирона дар “Девон”-и Бедил. / Н.Н.Нуров // Номаи Донишгоҳ. Силсилаи илмҳои гуманитарӣ ва ҷомеашиносӣ. 2018. №1 (54). - С.80-91.
19. Нуров, Нуралӣ Норович. Баҳсе роҷеъ ба матншиносии як муҳамма-си устод Айнӣ бар газали Бедил. / Н.Н.Нуров // Ахбори ДДХБСТ. Силсилаи илмҳои гуманитарӣ. 2018. №3(76). - С. 46-54.
20. Нуров, Нуралӣ Норович. Шамсиддин Шоҳин – шоире аз мактаби пайравони Бедил. / Н.Н.Нуров // Суханшиносӣ. 2018. №3. - С. 94- 105.
21. Нуров, Нуралӣ Норович. Тасвирҳои парадоксӣ дар газалиёти Бедил. / Н.Н.Нуров // Ахбори ДДХБСТ. Силсилаи илмҳои гуманитарӣ. 2019. №2 (79). - С. 21-31
22. Нуров, Нуралӣ Норович. Бозтоби симои инсонии комил дар афкор ва ашъори Ҳазрати Султон Боҳу, Мирзо Абдулқодири Бедил ва аллома Иқболи Лоҳурӣ / Н.Н.Нуров // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ ба номи С. Айнӣ. 2019. № 3 (80). - С. 82-93

б) Мақолаҳо дар дигар маҷаллаю маҷмӯаҳои илмӣ

1. Нуров, Нуралӣ Норович. Баъзе аз муҳтассоти услубии ашъори Бедил. // Гулистони маърифат(маҷмӯаи мақолаҳо бахшида ба 50 солагии профессор А. Насриддинов). / Н.Н.Нуров. - Хучанд: Нури маърифат, 2003. - С.91-101.
2. Нуров, Нуралӣ Норович. Дар ҷилвазори оинаи маънӣ. Шарҳу тавзеҳи абёти ҷудоғонаи Бедили Дехлавӣ. / Н.Н.Нуров // Номаи Донишгоҳ. 2004. №9. - С.3-19.
3. Нуров, Нуралӣ Норович. Муруре ба бархе аз андешаҳои ахлоқии Бедили Дехлавӣ. / Н.Н.Нуров // Аз наҳви сухан то ҷавҳари маъно (маҷмӯаи мақолаҳо). - Хучанд: Меъроҷ, 2010. - С.200-204.
4. Нуров, Нуралӣ Норович. Бедил ва Мавлонои Балхӣ. / Н.Н.Нуров // Ахбори АУ ҚТ (силсилаи филология ва шарқшиносӣ. 2010. №4. - Душанбе: Дониш. - С.44-52.
5. Нуров, Нуралӣ Норович. Шарҳе ба як газали тасвирии Бедили Дехлавӣ. / Н.Н.Нуров // Рамзошнои маънӣ. - Хучанд: Ношир, 2011. - С.124-133.
6. Нуров, Нуралӣ Норович. Ваҳдат дар ҳайратободи шеъри Бедил. / Н.Н.Нуров // Мазҳари маонӣ (маҷмӯаи мақолаҳо бахшида ба 75-солагии А. Зоҳидов). - Хучанд: Ношир, 2013. - С. 41-50.
7. Нуров, Нуралӣ Норович. Бозтоби афкори педагогии Мирзо Бедил

дар оинаи ғазали ирфонӣ. / Н.Н.Нуров // Паёми академияи таҳсилоти Тоҷикистон. 2014. №2 (16). – Душанбе: С. 64-69.

8. Нуров, Нуралӣ Норович. Чехраҳои асотирӣ ва паҳлавонии «Шохнома» дар Девони Бедили Дехлавӣ. / Н.Нурзод // Маҷаллаи илмӣ-пажӯҳишии форсии Донишгоҳи Дака. Бангладеш. 2014. - №6. С.168-179.

9. Нуров, Нуралӣ Норович. Аз Бедил то имрӯз. / Н.Нурзод // Рӯдакӣ (Фаслномаи ройзании фарҳангии сафорати Ҷумҳурии исломии Эрон-Вежаномаи Пайвандҳои адабии даврони гусаст).- Душанбе, соли дувоздаҳум. 2011. № 30. - С.13-31;

10. Нуров, Нуралӣ Норович. Мактаби пайравони Бедил ва мароҳили таҳаввули сабки хиндӣ дар адабиёти форсии Фароруд. / Н.Нурзод // Бедил дар оинаи урс. Техрон, бунёди байналмилалии Бедили Дехлавӣ. 2017. С. 315-325.

11. Нуров, Нуралӣ Норович. Нусхаҳои нодири шарҳи Девони Бедил ва шеваҳои шарҳнависи осори адабӣ / Н.Нурзод // Фаслномаи Рӯдакӣ. 2013-2014. № 38, 39, 40, 41. - С.39- 51.

12. Нуров, Нуралӣ Норович. Оби ҳаёти ҷӯи ҳасад ҷавҳари сахост. (Шеърҳои химоят ва андешаи саховат дар Девони Бедили Дехлавӣ). // Н.Нурзод // Шеърҳои химоят (ба кӯшиши Муҳаммадали Аҷамӣ).-Душанбе, 2012. - С. 25-39.

13. Нуров, Нуралӣ Норович. Муқоисаи татбиқии қасидаи «Саводи аъзам»-и Мирзо Бедил ва «Баҳр ул аброр»-и Амир Хусрави Дехлавӣ. / Н.Нурзод // Фаслномаи «Қанди порсӣ» Шумораи 73-74. Ҳинд, 2017. - С. 161-177.

14. Нуров, Нуралӣ Норович. Омилҳои таҳкими амниятии инсонӣ ва наҷот аз осебпазирии фикрӣ дар андешаҳои Бедили Дехлавӣ. /Н.Н.Нуров // Илм ва амниятии миллӣ. Маҷмӯаи мақолаҳои конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-назариявӣ. Хучанд, ДДХ ба номи академик Бобочон Ғафуров. Хучанд: Нури маърифат, 2018. С. 302-307.

15. Нуров, Нуралӣ Норович. Таҳлили қиёсии поэтикаи қасидаи “Тухфат-ул-афкор”-и Навоӣ ва “Саводи аъзам”-и Мирзо Бедил. /Н.Н.Нуров //Маҷмӯаи мақолаҳои ҳамоиши байналмилалии “Ҷойгоҳи мероси адабии Алишери Навоӣ дар ташаккули маънавият ва маорифи инсонӣ”. Навоӣ, 4-6 февралӣ 2019. Тошканд: Фан, 2019. -С. 414-419 (Бо забони русӣ).

Ба автореферати диссертатсия тақризиҳои зерин ворид шудаанд:

Тақризи ба автореферати диссертатсия аз ҷониби доктори илмҳои филологӣ, профессори Донишгоҳи давлатии Самарқанди Ҷумҳурии Ўзбекистон – **Садри Саъдиев** навишта шудааст. Муқарризи баъди тавсиф ва мусбат арзёбӣ намудани тадқиқот аз ҷумла таъкиди мекунад, ки дар умум, рисолаи доктории Нуралӣ Нуров дар мавзӯи “Поэтикаи ғазалиёти Мирзо Абдулқодир Бедил” як таҳқиқоти тоза дар адабиётшиносии тоҷик ба шумор оварда, аз муҳассанот ва тозагиҳои зиёде бархурдор аст. Дар баробари ин, метавон қайд намуд, ки он бо сабки илмӣ ва истифодаи сарчашмаву осори фаровони таҳқиқоти ба қалам омадааст. Бо таълифи ин рисола гуфтан мумкин аст, ки қадаме фаротар дар бедилшиносии тоҷик гузошта шудааст, ки ин арзиш ва аҳамияти илмии рисола низ қобили таъкиди мебошад.

Дар баробари ин, муқарриз қайд менамояд, ки ба хоџири боз ҳам тақвияти ёфтани корҳои илмӣ муаллиф дар оянда меҳодам чанд нуқтаро ба унвони пешниҳод таъкид намоям:

1. Солҳои охир дар кишвари Ўзбекистон низ корҳои зиёде дар арсаи Бедилшиносӣ ба анҷом расиданд. Аммо аз фишурдаи рисола маълум нашуд, ки то чӣ андоза муаллиф аз матолиби онҳо истифода намудааст. Шояд дар ҳуди рисола ин мавзӯ пайғирӣ шуда бошад. Хуб мебуд, ки муаллиф диду назари хешро дар бораи ҳусну қубҳи ин таҳқиқоти анҷомёфта дар баҳши дараҷаи омӯхта шудани мавзӯ баён медошт.

2. Аз фишурдаи рисола маълум мегардад, ки зимни баррасии истифодаи воситаҳои тасвири бадеӣ унвонҷӯ асосан ба ду санъати бадеӣ-киноя ва муаммо тавачҷуҳ намудааст. Хуб мебуд, ки роҷеъ ба дигар саноеи бадеӣ низ ба таври кулӣ назари хешро баён медошт.

Албатта, ин мулоҳизаҳо пешниҳоди инҷониб ҳастанд ва ҳаргиз онҳо илмӣ рисолаҳо қоҳиш намедиханд. Фишурдаи рисола ба таври кулӣ бозгуи он аст, ки рисолаи доктории Нуралӣ Нуров кори анҷомёфта ба ҳисоб рафта, муаллифи он шоистаи дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.01.- Адабиёти тоҷик мебошад. Фишурда ва мақолаҳои, ки феҳристи он дар поёни фишурда зикр шудаанд, муҳтавои рисолаҳо ифода мекунанд.

Ба автореферати диссертатсия тақризи профессори маркази омӯзиши забони форсӣ ва Осиёи Марказии Донишгоҳи ба номи Чавоҳирлаъл Нехрӯи Ҳиндустон **Ахлоқ Аҳмад Оҳан** ворид шудааст. Муқарриз аз ҷумла зикр намудааст, ки андеша ва орои муаллифи автореферати диссертатсия доир ба бозтоби афкори адабии Мирзо Бедил ва баҳогузориҳои он ба шеърӯ шоирӣ дар баробари ин ки мулоҳизаҳои шахсии суҳанварро оид ба ҳунар ва шеърӯ ирфон фаро гирифтаанд, инчунин барои иброи печидагии забони шеъри бедилӣ ва мушкилписандии таъби ӯ мисолҳои қолиберо аз ҳуди суҳанвар овардааст, ки дар шиноҳти назарияи шеършиносии ҷунин суҳанварони пешрави қаламрави сабки ҳиндӣ қойгоҳи хоса дорад.

Дар баробари зикри ин муҳассанот муқарриз таъкид мекунад, ки аз мутолеаи автореферати рисола маълум мегардад, ки баъзе камбудҳои низ қой дорад.

1) Маълум аст, ки диссертант дар рисола аз сарчашмаҳои шеъри қадимаи ҳиндӣ суҳан карда, ба чанде аз онҳо ишорат ва бештар аз матолиби яке онҳо китоби Анандавардхана таҳти унвони Дҳванялока истифода бурдааст. Дар бораи поэтикаи шеъри қадимаи ҳиндӣ осори зиёд чӣ дар гузашта ва чӣ имрӯз навишта шудаанд, ки хуб мешуд муаллиф аз онҳо низ баҳра мебурд.

2) Дар қисмати муқаддимаи рисола ба осори бедилшиносони ҳинд ишорат рафтааст ва маълум аст, ки муаллиф ба аксари онҳо дастрасӣ дорад. Аммо солҳои охир дар Ҳинд боз ҳам як иддат тадқиқоте роҷеъ ба Бедил рӯи кор омаданд, ки зикри онҳо дар феҳристи адабиёт ва муқаддимаи рисола муфид хоҳад буд.

Матолиби мазкур танҳо ба уивони пешниҳод барои тақвияти тадқиқоти бедилшиносӣ дар корҳои баъдии диссертант маҳсуб меёбанд ва онҳо ба ҳеҷ ваҷҳ арзиш ва аҳамияти рисолаҳо қарор надиҳанд.

Дар маҷмӯъ, автореферати диссертатсияи доктории Нуров Нуралӣ Норович «Поэтикаи ғазалиёти Мирзо Абдулқодири Бедил» мутобиқ ба меъёрҳои илмӣ буда, шоистаи дифоъ барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ, аз рӯи ихтисоси 10.01.01- адабиёти тоҷик мебошад.

Тақриз ба автореферати диссертатсия аз ҷониби доктори илмҳои филологӣ, профессор, академики Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон **Имомзода Муҳаммадҷосуф Сайдалӣ** навишта шудааст. Муқарриз диссертатсияро бар асоси автореферати он қори анҷомёфта ҳисобида, таъкид менамояд, ки Рисола дар заминаи истифодаи нусхаҳои муътабарии хаттии девони шоир, ки дар китобхонаҳои Ҳинд маҳфузанд, ба қалам омадааст, ки амр бешак ба арзиши муҳими илмӣ он таъкид меварзад. Таҳлилу баррасии диду назарҳои донишмандони ватанӣ хориҷӣ роҷеъ ба вежаҳои ҳунарии ашъори Бедил ва натиҷаҳои мустақилона бар он ишорат мекунанд, ки муаллиф аз мутолиаи зиёд, умқи дониш ва тафаккури таҳлилий бархурдор аст. Рисола бо сабки хуби илмӣ навишта шудааст, ки ин фазилат огоҳии муаллифро аз забони таълифоти илмӣ ва равишҳои наватарини таҳқиқ ошкор месозад.

Дар баробари ин дастовардҳо дар афтореферати диссертатсия бархе камбудииҳо низ ба мушоҳида мерасанд:

1) Аз афтореферати диссертатсия маълум гардид, ки муаллиф ба нусхаҳои зиёди хаттӣ дастрасӣ додааст. Ба назари мо дар боби аввали рисола муҳимтарин нусхаҳои нодири Девони Бедил барои хонанда ба таври мухтасар тавсиф мешуданд, арзиши матншиносии рисола низ боло мерафт.

2) Дар афтореферати рисола базъе ғалатҳои ҷузъии техникӣ, имлоӣ ва услубӣ низ ба ҷашм мерасанд, ки ислоҳи онҳо эътибори илмӣ онро боз ҳам меафзояд.

Албатта, ин ғалату иштибоҳот ба ҳеҷ ваҷҳ арзиш ва аҳамияти илмӣ афтореферати рисолаҳо қарор надиҳанд. Бар асоси матолиби баёншуда метавон бар ин натиҷа расид, ки афтореферати рисолаи доктории Нуров Нуралӣ Норович дар мавзӯи «Поэтикаи ғазалиёти Мирзо Абдулқодири Бедил» ба меъёрҳои таълифи рисолаҳои докторӣ мутобиқат дошта, муаллифи он шоистаи дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои филологиро аз рӯи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти тоҷик дорад.

Ҳамчунин ба фишурдаи рисолаи Нуров Н.Н. аз тарафи доктори илмҳои филологӣ, академики Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, ёрдამчии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба рушди иҷтимоӣ ва робита бо ҷомеа **Раҳмонзода Абдучаббор** тақриз ворид шудааст. Муқарриз қайд мекунанд, ки андешаҳои муаллиф дар интиҳои диссертатсия тариқи хулоса ҷамъбасти гардида, дар он ҷеҳраи ҳунарии Мирзо Абдулқодири Бедилро ҳамчун беҳтарин шоири ҳунароманд, таъсиргузор, соҳибмақтаб, навҷӯю навоар, ки бо

эҷодиёти худ дар адабиёти садаҳои минбаъда таъсири носутурданӣ гузоштааст, намоён мегардад. Аз ин лиҳоз, диссертатсияи Нуров Нуралӣро метавон саҳифаи наво дар заминаи баррасӣ ва шинохти чеҳраи хунарии Мирзо Бедил ба ҳисоб гирифт.

Дар баробари дастовардҳои назаррас дар диссертатсияи мазкур баъзе норасоӣҳо низ ба назар расиданд, ки ислоҳи онҳо ба манфиати кори Нуров Нуралӣ хоҳад буд:

1. Дар ҷараёни баррасии шеваҳои корбурди саноеи бадеӣ диссертант асосан ба таҳқиқи ҷойгоҳи ду санъат, яъне киноя ва муаммо иктифо намудаанд. Агар дар мавриди ташбеҳоти пӯшида, истиора, ки дар ғазалиёти Бедил мақоми хосае доранд, мулоҳизаҳои хешро ибраз менамуд, арзиши илмӣ ин бахши рисола боз ҳам боло мерафт.

2. Дар баъзе маврид тарзи навишти калимаҳо ба қоидаҳои имлои забони тоҷикӣ мувофиқат накардаанд. Чунончи, «тағирот» ба ҷойи «тағйирот» «муътақид» ба ҷойи «муътақид ва г. Ҳамгунсозии онҳо барои афзудани арзиши сабки нигориши рисола омил хоҳанд омад.

Вале ин гуфтаҳо ба ҳеч вачҳ арзиши илмӣ диссертатсияро коста намегардонанд ва диссертатсияи Нуров Нуралӣ Норович дар мавзӯи «Поэтикаи ғазалиёти Мирзо Абдулқодири Бедил», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти тоҷик пешниҳод шудааст, ҷавобгӯи талаботҳои ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, муаллифи он шозистагии дарёфти унвони илмӣ доктори илмҳои филологиро дорад.

Ба автореферати диссертатсия доктори илмҳои филологӣ, профессор, узви вобастаи АИ Ҷумҳурии Тоҷикистон, Сафири Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Ҷумҳурии Ислонии Эрон **Низомиддин Зоҳидӣ** навиштааст. Муқарриз мазмуни тадқиқотро мусбат арзёбӣ намуда, аз ҷумла қайд мекунад, ки Соҳиби рисола баробари тадқиқи мукаммали поэтикаи ғазалиёти шоир, инчунин идомаи сабку шеваи нигорандагии ӯро дар густираи адабиёти тоҷику форс ҳамачиҳата тадқиқ намудааст.

Бо итминони комил метавон гуфт, ки рисолаи таҳқиқотии Нуралӣ Нуров аз шоҳкориҳои илмӣ адабиётшиносии муосири тоҷик буда, номбурда баъди омӯзишу ҷустуҷӯҳои пайвастаи бисёрсола мактаби навро дар маърифати шеъри Бедил ба вучуд овардааст.

Дар канори чунин дастовардҳо дар фишурда норасоӣҳои ҷузъии ислоҳпазир низ дида мешаванд:

1. Дар фишурда бархе аз калимаҳо хеле зиёд ва ҳамеша на аз рӯи вазифаи маънонашон ба кор мераванд. Мисоли равшан калимаи «қаламрав» аст, ки 27 маротиба истифода шудааст.

2. Муҳаққиқ санъатҳои зиёди бадеии дар ашъори Бедил истифодашударо дар алоҳидагӣ баррасӣ карда бошад ҳам, аммо аз шарҳи чанде аз воситаҳои тасвир, монанди сачъ, тачнис, тарсеъ, истиора ва дигар саноеҳои серистифодаи шоир худдорӣ намудааст ё мисол наовардааст.

Рисолаи илмӣ Нуров Нуралӣ Норович «Поэтикаи ғазалиёти Мирзо Абдулқодири Бедил» ба талаботи таълифи рисолаҳои доктории Комиссияи Олии Аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ

доктори илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти тоҷик мебошад.

Муқарризони ғайрирасмӣ бо вучуди зикри баъзе эроду нуқсонҳои чузбӣ дар автореферати диссертатсия (тоҷикӣ ва русӣ) ба аҳамияти назарию амалӣ ва дастовардҳои илмии он баҳои мусбат додаанд.

Муқарризони расмӣ ва муассисаи тақриздиханда мутахассисони варзидаи соҳаи адабиётшиносӣ ба шумор омада, дар ин самт асару мақолоти фаровоне ба қалам овардаанд, ки мазмуну муҳтавои онҳо ба мундариҷаи диссертатсияи мазкур иртибот доранд.

Муассисаи тақриздиханда яке аз муассисаҳои бонуфузи таълимии соҳаи филология дар ҷумҳурӣ ба шумор рафта, мутахассисони варзидаи он дар таҳқиқу баррасӣ ва таълими масоили умдаи адабиётшиносӣ, хоса адабиёти классикии тоҷик сахми худро гузоштаанд.

Шӯрои диссертатсионӣ таъкид менамояд, ки унвонҷӯ дар диссертатсия ба таҳқиқу баррасии поэтикаи ғазалиёти Бедил иқдом намуда, муқаррар кардааст, ки нақши ин суханвари бузурги адабиёти форсизабони Ҳинд дар ташаккули ин навъи шеърӣ ва эҷоди шигардҳои барҷастаи ҳунари дар қолиби он, аз ҷумла калимасозӣ, таъбиروفаринӣ, мазмунсозӣ, сохторшиносӣ, таҳаввули маъноии аносири он, чун қофияву радиф бузург буда, тозақориҳои ҳунарии вай барои зуҳури мактаби шеърӣ маъруф ба номи Бедил ва ҳамзамон забони бедилӣ омил гардидааст.

Аҳамият ва арзиши омӯзиши поэтикаи ғазалиёти Мирзо Абдулқодири Бедил дар он зоҳир мегардад, ки дар доираи баррасии илмии диссертатсия ба таври кулӣ поэтикаи яке аз анвои асосии шеърӣ таркиби мероси адабии Бедил - ғазал, хоса поэтикаи забони ин навъи адабӣ, ки ҷанбаҳои ҳунарии каломаш бештар дар он омил ба зуҳури ихтирооти забонӣ, калимаву таркиб ва таъбирҳои тозаи шоирона, мазмунсозӣ, тасвиروفаринӣ ва амсоли ин гардидаанд, ба риштаи таҳқиқ кашида шудааст. Дар меҳвари ин пажӯҳиш баъзе шоҳаҳои поэтикаи назариву амалӣ, поэтикаи ғазал дар таркиби осори як тан суханвари мумтозу навоар, таҳқиқи бархе масъалаҳои вобаста ба поэтикаи сохторшиносии ин навъи адабӣ, паҳлӯҳои ҷудогонаи поэтикаи забони шеър ва лексикаи забони шоирона, дар мисоли калимасозӣ, таркибсозӣ, ибораорӣ, маъниофаринӣ, таҷаддуди маъноии вожагони роиҷ дар таркиби луғавии забони тоҷикӣ ба эътибор гирифта шудаанд.

Аҳамияти назарии таҳқиқ дар он зоҳир мешавад, ки натиҷаҳои илмии диссертант имкон дорад, ки дар улуми адабиётшиносӣ, забоншиносӣ, фалсафа, ахлоқ, фарҳанг, мардумшиносӣ ва ғайра барои анҷоми корҳои таҳқиқотӣ на танҳо дар шинохти осори Бедил, балки баррасии ҷанбаҳои муҳталифи осори суханварони сабки ҳиндӣ мавриди истифода қарор биғиранд. Хоса, дар заминаи таҳқиқи вежагиҳои сабки ҳиндӣ, поэтикаи забони шеърӣ тоҷикӣ, таъсирпазирии шоирони баъд аз Бедил аз сабки сухан ва ҷанбаҳои ҳунарии ашъори ӯ, таҳқиқи истилоҳоти ирфонӣ ва фалсафӣ, инчунин мафохими марбут ба фарҳанги ҳиндувон дар шеърӣ дигар шоирони сабки ҳиндӣ, таркибсозии хоси шоирона ва нақши Бедил дар таҳаввули он, матншиносии осори суханварони сабки ҳиндӣ, таҳқиқи шурӯҳи адабӣ, аз ҷумла нусхаҳои хаттии шарҳҳои Девони Бедил

ва дар умум эҷоди шарҳҳои тоза ба ғазалиёти шоир аз равишҳои таҳқиқоти анҷомдодаи диссертант дар таҳқиқи мавзӯ ва матолиби дар диссертатсия бақаламомада метавон ба таври зарурӣ ба кор гирифт.

Аҳамияти амалии рисола аз он иборат аст, ки натиҷаҳои онро барои таълифи китобҳои дарсии академӣ ва донишгоҳии таърихи адабиёти тоҷик, махсусан таърихи адабиёти форсизабони Ҳиндустон, таърихи адабиёти тоҷикии Фароруд, таърихи адабиёти сӯфия, таърихи афкори фалсафии халқи тоҷик, таълифи фарҳангҳои ирфонӣ, луғоти таркиб ва таъбирҳои шоирона, рисолаҳои илмии марбут ба масоили забоншиносии таърихӣ ва поэтикаи забони осори классикӣ, сабкшиносӣ ва амсоли ин истифода бурдан мумкин аст. Ҳамзамон, дар чараёни тасҳеҳ ва нашри матни илмӣ-интиқодии Девони Бедил, таҳияи фарҳанги таркиботи хоси ашъори шоир, инчунин таълифи шурӯҳи нав ба ғазалиёти суҳанвар аз маводи рисола имкони ба кор гирифтани аст.

Дар чараёни таҳқиқ аз дастовардҳои илмии адабиётшиносони ватаниву хориҷӣ Е. Э. Бертелс, Э. Браун, Н. Пригарина, Халилуллоҳи Халилӣ, Салоҳиддини Салҷуқӣ, Абдулҳақи Бетоб, Ғуломҳасани Муҷаддадӣ, доктор Абдулғанӣ, Набӣ Ҳодӣ, Шафеии Кадканӣ, Алии Муаллим, Муҳаммади Асир, Асадулло Ҳабиб, Абдулғафури Орзу, Козими Козимӣ, Садриддин Айнӣ, Расул Ҳодизода, Худой Шарифов, Субҳон Амиркулов, Абдунабӣ Сатторзода, Мирзо Муллоаҳмад, Абдуманнон Насриддинов, Носирҷон Салимӣ, Бобобек Раҳимӣ, Замира Ғаффорова ва дигарон истифода шудааст.

Ҳангоми таълифи рисолаи илмӣ нусхаҳои хаттӣ ва ҷопии куллият ва девони Бедил ба шумули нусхаҳои хаттии маҳфуз дар китобхонаҳои Ризо Ромпур, Алигарх, Патна, Аграи Ҳинд, Ганҷбахш, Панҷоби Покистон, Китобхонаи миллии Тоҷикистон, Китобхонаи ба номи Берунии Тошканд, нашрҳои дар Тоҷикистон, Эрон, Афғонистон, Ҳоланд анҷомёфта, ду нусхаи хаттии шарҳи девони Бедил маҳфуз дар Китобхонаи Ганҷбахши Покистон ва Қоҳираи Миср, девони ғазалиёт, қасоид, инчунин маснавиҳои маъруфи шоирони гузашта, ки ба шеърҳои андешаи Абулмаонӣ таъсири равшан гузоштаанд, чун девони устод Рӯдакӣ, «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ, «Маснавии Маънавӣ»-и Ҷалолуддини Балхӣ, девони ғазалиёт, «Гулистон» ва «Бӯстон»-и Саъдӣ, девонҳои Ҳофиз, Амир Хусрави Деҳлавӣ, Абдурахмони Ҷомӣ, Ҳилолӣ, Толиби Омулӣ, девони ашъори суҳанварони Фарорудии соҳибноми сакби ҳиндӣ чун Шавкати Бухорӣ, Сайидои Насафӣ, шоирони пайрави мактаби Бедил чун Шамсиддин Шоҳин, Нақибхон Туғрали Аҳрорӣ, тазкираҳое, ки ба рӯзгори шоир ва баъд аз ӯ навишта шуда, маводи муътамадери роҷеъ ба зиндагӣ ва осори Бедил фаро гирифтаанд, ҳайси маводи асосӣ хидмат кардаанд.

Метод ва методологияи диссертатсия дар асоси методи таърихӣ, таърихӣ-муқоисавӣ, сохторшиносии жанр, шинохти матни адабӣ, шарҳу тафсири матн, таҳлили дохилиматнӣ, таҳлили синхронӣ бар мутуни адабӣ, таҳлили омӯрӣ ва дастовардҳои ҷадиди адабиётшиносии муосир муқаррар шудааст.

Мутобиқати бевоситаи мақсаду вазифаҳои диссертатсия. Мақсад ва вазифаҳои диссертатсия, ки ба таври мушаххас дар қисмати муқаддимаи он нишон дода шудаанд, қомилан ба муҳтавои он мутобиқатдоранд ва диссертант тавонистаанд, ки аз уҳдаи иҷрои онҳо баромада, муҳимтарин ҳадафҳои дар назди худ ғузошташударо дар чараёни таҳқиқ амалӣ созад ва рисолае ҷавобгӯ ба талаботи таълифи диссертатсияҳои докторӣ ба қалам оварад.

Саҳми бевоситаи муҳаққиқ аз он иборат аст, ки дар тӯли 17 сол ба ҷамъовариҳои мавод машғул шуда, аз марказҳои илмӣ, китобхонаҳои маъруфи ватаниву хориҷӣ, аз ҷумла Русия, Эрон, Ҳиндустон, Покистон, Ўзбекистон ва кишварҳои дигар нусхаҳои хаттии Девони Бедил, инчунин ду шарҳи Девонро, ки дар осори таҳқиқотӣ танҳо зикри номашон рафта буд, ба даст оварда, барои анҷоми тадқиқоти ҳеш аз онҳо истифода намудааст. Диссертант дар заминаи бедилшиносӣ 2 монографияи илмӣ, зиёда аз 80 мақола ба қалам овардааст, ки қисмате аз онҳо дар маҷмӯа ва маҷаллаҳои кишварҳои Ҳиндустон, Покистон, Русия, Бангадеш, Қазоқистон, Ўзбекистон ба ҷоп расидаанд. Баробари ин, ба кӯшиши бевоситаи муҳаққиқ матни илмӣ-интиқодии Девони яке аз шоирони мактаби пайравони Бедил Нақибхон Туғралро, ки ба мавзӯи тадқиқоти илмӣ ӯ бевосита рабт дорад, тасҳеҳ ва бо пешгуфтору тавзеҳот ба нашр расидааст. Дар конференсияҳои илмӣ сатҳҳои донишгоҳӣ, вилоятӣ, ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ, аз ҷумла 4 ҳамоиши байналмилалӣ бедилшиносӣ ширкат ва суҳанронӣ намудааст.

Чаласаи Шӯрои диссертатсионии **Шӯрои диссертатсионии 6D. ҚОА-028-и назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни** аз 13.02.2020 дар бораи ба **Нуров Нуралӣ Норович** додани дараҷаи доктори илмҳои филологӣ қарор қабул кард.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар Шӯрои диссертатсионӣ аз шумораи умумии 25 нафар аъзои Шӯрои диссертатсионӣ “23” нафар иштирок доштанд, ки аз ин “7” нафар аз рӯйи ихтисоси 10.01.01 - Адабиёти тоҷик мебошанд. Натиҷаи овоздиҳӣ:

Тарафдор – «19» нафар, **“Зид”** - нест, **“Варақои безътибор”** - нест.

Баромади **Нуров Нуралӣ Норович** дар мавзӯи «**Поэтикаи ғазалиёти Бедил**» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.01. – Адабиёти тоҷик барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои филологӣ, тақризи муассисаи пешбар – Донишкадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода, суҳанронии муқарризони расмӣ - доктори илмҳои филологӣ, **Абдушукуров Абдусаттор**, доктори илмҳои филологӣ, дотсент **Саиъҷаъфаров Озод**, доктори илмҳои филологӣ, профессор **Тағаймуродов Рустам** муқарризони ғайрирасмӣ: аз номи **Садрӣ Саъдиев**-доктори илмҳои филологӣ, профессори Донишгоҳи давлатии Самарқанди Ҷумҳурии Ўзбекистон, **Ахлоқ Аҳмад Оҳан** - доктор, профессори маркази омӯзиши забони форсӣ ва Осиёи Марказии Донишгоҳи ба номи Ҷавоҳирлаъл Нехруи **Ҳиндустон**, **Имомзода Муҳаммадюсуф Сайдалӣ**, доктори илмҳои филологӣ,

профессор, академики Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон, **Раҳмонзода Абдучаббор Азиз**, доктори илмҳои филологӣ, академики Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, ёрдамчи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба рушди иҷтимоӣ ва робита бо ҷомеа, **Зоҳидӣ Низомиддин Шамсиддинзода**, доктори илмҳои филологӣ, профессор, узви вобастаи АИ Ҷумҳурии Тоҷикистон, Сафири Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Ҷумҳурии Ислонд Эронро муҳокима карда, Шӯрои диссертатсионӣ дар асоси натиҷаҳои овоздиҳии пинҳонӣ, хулосаи қабулкардаи худ оид ба диссертатсия дар бораи асолат, арзиш, навоарӣ ва натиҷаҳои бадастовардаи Нуров Нуралӣ Норович

ҚАРОР ҚАБУЛ МЕКУНАД:

1. Диссертатсияи **Нуров Нуралӣ Норович** дар мавзӯи «Поэтикаи газалиёти **Мирзо Абдулқодир Бедил**» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.01. – Адабиёти тоҷик ба талаботи банди 2 ва зербандҳои 10 ва 11 «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (дотсент, профессор)»-и Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 октябри соли 2016, №505 тасдиқ шудааст, қомилан мувофиқат мекунад.
 2. Қарорҳои илмӣ чопшудаи муаллиф мазмуну мундариҷаи диссертатсияро пурра инъикос менамоянд.
 3. Ба **Нуров Нуралӣ Норович** дараҷаи илмии доктори илми филологӣ дода шавад.
 4. Аз ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон хоҳиш карда мешавад, ки ба **Нуров Нуралӣ Норович** дипломи дараҷаи илмии доктори илмҳои филологиро диҳад.

Раиси Шӯрои диссертатсионӣ:

доктори илмҳои
филологӣ, профессор

Ҷаматов С.

Котиби илмӣ Шӯрои диссертатсионӣ:

номзади илмҳои
филологӣ, дотсент

Мирзоалиева А.